

For Retten til Mat

Internasjonal menneskerettighetsorganisasjon for retten til å brødfø seg selv

Helse- og omsorgsdepartementet
Teatergata 9
0030 Oslo

Oslo, 29. september 2018

Innspill til ny Folkehelsemelding

FIAN Norge er en menneskerettighetsorganisasjon med arbeid forankret i Verdenserklæringen om menneskerettigheter, og i FNs konvensjon om økonomisk, sosiale og kulturelle rettigheter. Vi jobber særlig for realiseringen av retten til fullgod mat og ernæring.

Vi setter pris på muligheten til å komme med innspill til den nye Folkehelsemeldingen.

Innfrielse av retten til fullgod mat og ernæring for eldre sykehjemsbeboere

41 000 mennesker bor på norske sykehjem. Beboerne har krav på fullgod mat som dekker deres ernæringsmessige behov, men det er et stort gap mellom retningslinjer og praksis. Helsedirektoratet anslår at mellom 20 – 60 prosent av eldre som mottar kommunale tjenester er underernærte eller i risiko for å bli underernærte.¹ 80% av sykehjemsbeboere er demente og har særlig behov for tett oppfølging.

Tidspress og mangel på personale fører til at ikke alle beboerne får dekket sine behov for hjelp under måltidene. Undersøkelser gjennomført av Helsedirektoratet viser dessuten at én av tre eldre sykehjemsbeboere som er i risiko for å bli undernært ikke har fått utarbeidet en ernæringsplan i sin kommune. Samtidig er det store regionale forskjeller: i Oslo har 78 prosent av eldre fått kartlagt sin ernæringsstatus, mot kun 20 prosent i Finnmark.² Tilbudet som de eldre mottar, og kartlegging av deres situasjon, preges altfor ofte av tilfeldigheter. Slik skal det ikke være, alle har krav på de samme rettighetene.

Menneskerettighetene er grunnleggende rettigheter vi alle skal nyte godt av, og som staten plikter å ivareta for den enkelte. Staten har et ansvar for å respektere, beskytte og innfri befolkningens menneskerettigheter, inkludert retten til fullgod mat og ernæring. Aspektet om å *innfri* retten til mat er spesielt relevant for sykehjemsbeboere, da de er helt avhengig av pleie og omsorg fra ansatte for å få sine ernæringsmessige behov dekket. I praksis har de ansatte ansvar for at staten oppfyller sine menneskerettslige forpliktelser i de daglige møtene med

¹ Helsedirektoratet (2009). Nasjonale faglige retningslinjer for forebygging og behandling av underernæring.

² Helsedirektoratet (2018). Oppfølging av ernæring hos beboere på sykehjem:

<https://helsenorge.no/Kvalitetsindikatorer/kvalitetsindikator-pleie-og-omsorg/oppfolging-av-ernaring-hos-beboere-pa-sykehjem>

beboerne. For at beboerne skal få et forsvarlig helsetilbud, er det helt avgjørende at de ansattes kompetanse og kapasitet styrkes.

Menneskerettighetene stiller ikke bare juridiske bindende krav. Menneskerettslige prinsipper som selvbestemmelse og medvirkning i egen hverdag er en viktig del av den personlige integriteten som lett kan tas for gitt. Det er et prekært behov å konsultere sykehjemsbeboerne direkte for å vite mer om hvordan de selv opplever måltidssituasjonen og hva de selv ønsker forbedret. Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter påpeker at det forekommer praksis i norske sykehjem som utgjør brudd på menneskerettighetene.³ Til tross for rettighetsbruddene fremsettes det få klager, og det er svært sjeldent at beboerne selv brukes som kilder i kartleggingen av situasjonen på norske sykehjem. I løpet av 2018 har FIAN Norge i samarbeid med Norske Kvinners Sanitetsforening avholdt individuelle medvirkningsverksted på sykehjem der beboerne har fortalt om sine matopplevelser. Det er behov for flere lignende undersøkelser for å få økt innsikt i hvordan beboerne selv opplever hverdagen på norske sykehjem, samt styrke beboernes mulighet for medbestemmelse.

Konkrete tiltak for å forebygge undernæring og tilrettelegge for en god måltidssituasjon hos eldre sykehjemsbeboere er:

- Styrke de ansattes kompetanse og kapasitet, samt opprette stillinger med ansatte med ernæringskompetanse.
- Kartlegging og undersøkelser på sykehjem bør inkludere beboere som kilder.
- Involvere beboere og pårørende ved hvert enkelt sykehjem i planlegging og utarbeidelse av meny.
- Opprette "mat- og ernæringsgrupper" ved hvert enkelt sykehjem med representanter fra alle involverte profesjoner og grupper bestående av pårørende, beboer, lege, sykepleier, helsefagarbeider, kursansvarlig m.fl.
- U hensiktsmessig måltidsrytme, inkludert lang nattefaste og kort tid mellom lunsj og middag, bør unngås. Nattefasten bør ikke overskride elleve timer.

Med vennlig hilsen,

Marit Erdal
Prosjektleder for «Min mathistorie»
FIAN Norge

---

³ Nasjonal institusjon for menneskerettigheter (2014). Temarapport: Menneskerettigheter i norske sykehjem. Det juridiske fakultetet ved Universitetet i Oslo.